

edu/publications/annual-lectures/en_GB/annual-lectures.

Zbog svoje zanimljivosti i raznolikosti izlaganja vrlo cijenjenih autora, ovaj opsegom »mali biser« publikacija o gospodarskom razvoju i ublažavanju siromaštva i ekonomskih nejednakosti, trebao bi privući i čitatelje manje obrazovane u području ekonomske teorije i ekonometrije. Tekstovi su lišeni pretjeranih matematičkih modela, prilozi su vrlo dobro strukturirani, nedvosmisleni i jasni, tako da se čitatelj samo može prepustiti užitku stjecanja novih uvida i znanja.

Predrag Bejaković

REVUE INTERNATIONALE DE SÉCURITÉ SOCIALE

Godina 60, 2007.

U 2007. godini objavljena su tri sveska Međunarodnog časopisa za socijalnu sigurnost: dva redovita (1 i 4) te jedan dvobroj (2-3). Dvobroj je posvećen 80. godišnjici Međunarodne asocijacije za socijalnu sigurnost (*International Social Security Association - ISSA*). Dodajmo da je ovaj časopis, koji izdaje ISSA, u prošloj godini imao i svoj vlastiti jubilej – 60 godina izlazenja.

U ovom prikazu upozorit ćemo na najzanimljivije priloge objavljene u prošlogodišnjim brojevima časopisa.

U prvom broju Kenneth Nelson, su-radnik Švedskog instituta za socijalna istraživanja u Stockholmu, u prilogu »Univerzalizam nasuprot ciljanosti: ranjivost socijalnog osiguranja i *means-test* minimalnog zaštitnog dohotka u 18 zemalja, 1990.-2002.«, raspravlja o razlikama koje su se, u razdoblju obilježenom politikom »rezanja socijalnih troškova«, manifesti-

rile između socijalnih davanja na temelju provjere prihoda (*means-test*), na jednoj, te davanja iz socijalnog osiguranja, na drugoj strani. U literaturi o tome nalazimo dvije suprotstavljene teze. Prema prvoj, socijalna davanja na temelju provjere prihoda slijedila su sudbinu socijalnih davanja proizašlih iz sustava socijalne sigurnosti, a prema drugoj, evolucija ovih dviju kategorija socijalnih davanja odvijala se neovisno jedna od druge. Zaključak je autora, temeljen na analizi empirijskih podataka, da su davanja iz socijalnog osiguranja lakše prebrodila politiku »rezanja troškova«, a da je ranjivost »*means-test*« davanja u velikoj mjeri ovisila o organizaciji socijalnog osiguranja u pojedinoj zemlji.

Drugi prilog na koji želimo svratiti pažnju je onaj Johna Turnera, iz AARP Instituta za javnu politiku u Washingtonu – »Dob mogućeg umirovljenja u sustavu socijalne sigurnosti u zemljama OECD-a: 1949.-2035.«. Autor na sljedeći način definira pojam »dob mogućeg umirovljenja« (*pensionable age*): »Dob mogućeg umirovljenja definiramo kao najraniju dob u kojoj se većina radnika kvalificira za mirovinska davanja, ostvarujući tako pravo na minimalni standard za ostvareni radni staž«. Termin »prijevremeno umirovljenje«, koji se inače u nas koristi, Turner smatra neprikladnim, zbog toga što u nekim zemljama radnici nakon propisane dobi umirovljenja ne mogu u potpunosti prestati s radom, nego, npr., nastavljaju raditi sa skraćenim radnim vremenom. Pored toga, u jednom broju zemalja jednostavno nema instituta prijevremenog umirovljenja. Osnovni je nalaz autora da je dob mogućeg starosnog umirovljenja u većini zemalja dugi niz godina uglavnom ostala nepromijenjena. Posebno je dob mogućeg umirovljenja bila stabilna u razdoblju 1949.-1993. godine. Ipak, pred kraj tog razdoblja došlo je do izvjesnog smanjenja dobi umirovljenja. Nadalje, u razdoblju 1993.-2002. godine, u okviru opsežnih mirovinskih reformi, oko

trećine zemalja OCDE-a povisilo je dob mogućeg umirovljenja za muškarce, a dvije trećine zemalja povisilo je tu dobnu granicu za žene. Zašto se kao posljednja godina razdoblja predviđanja uzima 2035. godina? Učinjeno je to stoga što se u sadašnjim zakonima, uglavnom, nalaze odredbe temeljem kojih se mogu predvidjeti mirovinske dobne granice koje će se biti na snazi sljedećih dvadesetak godina. Općenito se može predvidjeti trend konvergencije dobi mogućeg umirovljenja za muškarce i žene: ona će 2035. godine iznositi oko 65 godina. Ako se, pak, usporede podaci, odnosno previđanja za razdoblje 1993.-2035. godine, onda se dolazi do zaključka da će na kraju tog razdoblja prosječna dob mogućeg starosnog umirovljenja za muškarce ukupno porasti za tri, a za žene pet godina.

U prvom broju časopisa još se mogu pročitati sljedeći članci: »Proširenje pokrivenošću zdravstvenom zaštitom te socijalnom zaštitom na tržištu rada: problemi i politike u Latinskoj Americi« Camele Mesa-Lago, »Pokušaj evaluacije utjecaja javnih transfera na dinamiku siromaštva: slučaj Rusije« Mathieu Clémenta te »Reakcije na mirovinsku reformu socijalnog osiguranja u Sjedinjenim Državama« Freda W. Beckera.

Kao što je već rečeno, dvobrojem 2-3 časopis je obilježio 80. godišnjicu osnivanja ISSA-e. Podsjetimo da je 1927. godine u Ženevi održana Međunarodna konferencija nacionalnih udruženja društava uzajamne pomoći i blagajni osiguranja za slučaj bolesti, na kojoj su sudjelovali predstavnici nekoliko zemalja zapadne Europe. Danas, međutim, ISSA obuhvaća oko 400 organizacija iz više od 150 zemalja. U stvari, ova je organizacija, kako u predgovoru piše njen glavni tajnik H.-H. Konkolewsky, »...jedini globalni igrač koji ima opsežan mandat promicanja svih oblika socijalne sigurnosti«.

Dvobroj časopisa naslovljen je »Proširiti socijalnu sigurnost na sve« (*Extending so-*

cial security to all). U opsežnom uvodniku, koji su priredili urednici-gosti Wouter van Ginneken i Roddy McKinnon, upozorava se na zabrinjavajuće stanje socijalne sigurnosti u svijetu. Tako između trećine i polovine stanovništva u zemljama u razvoju nema efektivnog pristupa zdravstvenim uslugama. Prema istraživanjima MOR-a, 20% do 30% svjetskog stanovništva ne ostvaruje iole značajnija socijalna davanja. Nadalje, između 70% i 80% svjetske populacije živi u više ili manje izraženoj socijalnoj nesigurnosti, odnosno nema pristup formalnim sustavima socijalne sigurnosti. Nadalje, između 70% i 80% svjetskog stanovništva živi s manje od 1 dolara dnevno (realne kupovne moći iz 1993. godine), a 20% stanovnika svijeta svrstava se u kategoriju veoma siromašnih. To je tamna strana socijalne sigurnosti u svijetu, koju ISSA, svojim inicijativama i programima, koliko je to moguće, nastoji mijenjati. Idealno bi bilo, kako naslov ovog dvobroja sugerira, da su svi ljudi obuhvaćeni osnovnim oblicima socijalne sigurnosti. Nažalost, danas smo, svjedoče podaci u ovoj publikaciji, jako daleko od tog cilja.

Upozorit ćemo na neke zaključke koji se mogu izvući iz priloga nekoliko autora, objavljenih u ovom dvobroju. Prvotni je cilj sustava socijalne sigurnosti bio osigurati naknadu dohotka radnicima u slučaju nastupanja socijalnog rizika, kao što su bolest, smrt, nesreća na poslu. Međutim, s vremenom je socijalna sigurnost postala ključni instrument koji služi za ublažavanje ili pak prevladavanje siromaštva. Sustavi socijalne sigurnosti danas polaze od postulata da su socijalna prava temeljna ljudska prava. Međutim, u vezi s tim se, kako piše u Uvodniku, postavlja sljedeće pitanje: »Kako ćemo postići da se konvencionalni kontributivno financirani modeli 'kolektivne' nacionalne socijalne sigurnosti – koji uključuju doprinose radnika i poslodavaca, a, ponekad, također i doprinos države – efektivno održe i još

više integriraju u model koji u prvi plan, premda zbog različitih razloga i različitim institucionalnim sredstvima, ističe primat individualnoga?«. Drugim riječima, danas je u sustavima socijalne sigurnosti uglavnom prihvaćen pristup prema kojem se socijalna davanja ostvaruju iz više stupova ili slojeva. Ako, dakle, prava na socijalnu sigurnost promoviramo kao ljudska prava, postavlja se pitanje: kako ćemo pritom balansirati individualnu i kolektivnu odgovornost, kako ćemo urediti odnose između radnika i poslodavaca, između bogatijih i siromašnijih radnika, između aktivnih i neaktivnih članova društva? Isto je tako važno definirati ulogu države u radikalno izmijenjenoj situaciji, utoliko više što se značajan dio socijalnih davanja financira iz poreza, koje prikuplja i distribuira država. Na ova pitanja mogu se dati različiti odgovori ovisno o stupnju razvijenosti, odnosno značajkama pojedinih zemalja. Npr. u zemljama u razvoju, smatraju urednici ovog dvobroja, porezima financirana socijalna sigurnost, koja pomaže u suzbijanju siromaštva i socijalne isključenosti, treba poticati razvoj kontributivne socijalne sigurnosti, zasnovane na zaposlenosti. Nova dimenzija socijalne sigurnosti, koju u zaključnim komentarima spominje glavni tajnik ISSA-e Hans-Horst Konkolewsky, je globalna socijalna sigurnost. U svijetu koji se sve više povezuje i postaje međuovisnim, nacionalni sustavi socijalne sigurnosti ne mogu zanemariti međunarodni kontekst u kojem djeluju. Konkolewsky govori o »globalnom socijalnom partnerstvu u socijalnoj sigurnosti«, u čemu značajnu ulogu treba imati ISSA, ali isto tako MOR te Svjetska banka. Drugim riječima, države trebaju stremiti globalnom konsenzusu koji će pomoći da se uspostavi socijalna sigurnost koja će se oslanjati kako na pravedni tako i na održivi razvoj svijeta.

Prilozi objavljeni u tematskom dvobroju ISSR-e podijeljeni su u tri skupine. U prvoj skupini priloga posvećenih temi »Univer-

zalna pokrivenost: koncepti i trendovi« dva su članka: »Socijalna sigurnost u globaliziranom svijetu« K. P. Kannana te »Širenje pokrivenosti socijalnim osiguranjem« Wouter van Ginnekena, dok je Vladimir Rys napisao završne komentare. U drugoj skupini, naslovljenoj »Presjek tema: izazovi i komentari«, nalazimo četiri članka: »Ekonomske posljedice socijalne države« Isabele Mares, »Širenje zdravstvenog osiguranja u zemljama u razvoju: izazovi kretanja prema na porezima utemeljenom socijalnom osiguranju« Cristiana C. Baeze i Truman G. Packarda, »Uloga porezima financirane socijalne sigurnosti« Armanda Barrientosa, »Sadašnja i buduća uloga MOR - standarda u ostvarenju prava na socijalnu sigurnost« Ursule Kulke, a završni komentar je dao Dalmer D. Hoskins. Treću skupinu priloga naslovljenu »Buduće perspektive« čine dva članka: Roddy McKinnanov »Dinamika socijalne sigurnosti: okvir za neposredne promjene i širenje pokrivenosti«, »Promjene u razvoju političke paradigme: investirati u stup socijalne sigurnosti namijenjen svima« Michaela Cichona i Krzysztofa Hagemejera, a komentare je napisao Hans-Horst Konkolewsky.

Broj 4 časopisa donosi tri članka posvećena pitanjima socijalne sigurnosti u zemljama Trećeg svijeta. Riječ je o priložima Sarosha Kuruvilla i Mingwei Liu »Zdravstveno osiguranje za siromašne seljake? Studija slučaja sheme zdravstvenog osiguranja farmera i seljaka u Indiji«, Henrya N. Chikova i Camille F. Chinamassa »Posljedice HIV/AIDS-a na doprinose socijalnog osiguranja: slučaj Zimbabwea« te Nazima Habibova i Lide Fan »Socijalna zaštita i siromaštvo u Azerbejdžanu, tranzicijskoj zemlji niskog dohotka: rezultati jednog istraživanja kućanstava«.

Nama se u ovom broju učinio najzanimljivijim članak Georgesa Menahema »Razina dekomodifikacije socijalne sigurnosti: instrument za mjerenje europskih sustava socijalne zaštite«. Autor preuzima Esping-

Andersenovu definiciju dekomodifikacije iz poznate knjige »Tri svijeta kapitalizma dobrobiti«: »Dekomodifikacija se događa kada se neka usluga ostvaruje kao pravo i kada se osoba može uzdržavati neovisno o tržištu«. U ovom se članku raspravljaju rezultati istraživanja udjela dekomodifikacije u sustavima socijalne sigurnosti (*DSR* – *decommodified security ratio*) 20 europskih zemalja. Prema očekivanju, dekomodifikacija je najviši stupanj dosegla u nordijskim zemljama duge socijaldemokratske tradicije, u kojima socijalna sigurnost najmanje ovisi o tržištu. Kako tvrdi autor, visoka razina dekomodifikacije znači da su nordijski narodi u odnosu na druge narode bolje društveno integrirani upravo zahvaljujući dosegnutoj razini socijalnih prava kao ljudskih prava. To, pored ostalog, kao posljedicu ima znatno niže stope siromaštva u nordijskim u odnosu na druge europske zemlje. U Velikoj Britaniji i Portugalu socijalna je sigurnost znatno više izložena tržišnim zakonima, dakle komodificirana. Stopa siromaštva u ovim je dvjema zemljama dvaput viša nego u nordijskim zemljama. Ipak, zaključuju autori, u sustavu socijalne sigurnosti Velike Britanije još su uvijek znatni utjecaji reforme W. Beveridgea, koja je, četrdesetih godina 20. stoljeća, dala snažan zamah uvođenju temeljne socijalne sigurnosti za sve građane. Stoga ova zemlja ima višu razinu dekomodifikacije nego, npr., Italija. Autori nalaze da je stupanj dekomodifikacije socijalne sigurnosti najniži u zemljama srednje i istočne Europe, pa te zemlje, misle autori, u narednom

razdoblju trebaju na višu razinu podići temeljna socijalna prava.

Raspravljajući o dekomodifikaciji autor upozorava na dva osnovna tipa naknada: prve su usmjerene na osobe koje nisu zaposlene, a druge su univerzalnog karaktera, dakle nisu namijenjene posebnim kategorijama građana, pa stoga imaju manje dekomodifikacijske efekte. Autor smatra da najbolje učinke imaju socijalne naknade namijenjene nezaposlenima, a među njima posebno one kojima je cilj suzbiti socijalnu isključenost. Takvim se socijalnim politikama snažno podupire socijalna kohezija; one su usmjerene na ostvarivanje glavnih ciljeva Lisabonske strategije.

U ovom broju korisno je pročitati članak Marie del Carmen Baada-Penas, Inmaculade Dominguez – Fabia i Carlosa Vidal-Meliá »Fiktivno definirani doprinosi (NDC): solventnost i rizici u Španjolskoj«. Autori raspravljaju o aktuarskoj neravnoteži u španjolskom mirovinskom sustavu te o stupnju agregatnog ekonomskog rizika kojem su izloženi umirovljenici na koje se primjenjuje formula izračuna mirovina utemeljena na fiktivno definiranim udjelima u mirovinskom fondu (NDC).

Recimo na kraju da priloge objavljene u svescima 60. godišta »Međunarodne revije za socijalnu sigurnost« treba pročitati svatko onaj koga ozbiljno zanimaju problemi i trendovi u sustavima socijalne sigurnosti u svijetu.

Vlado Puljiz